

Marton Péter

Terrorizmuselhárítás visegrádi keretek között: a kevesebb több és jobb

Ennek a tanulmánynak nem az a célja, hogy „feltalálja” a visegrádi terrorizmuselhárítást, mint a térségbeli együttműködés halaszthatatlan újításokat nélkülöző, elengedhetetlenül szükséges előmozdítóját. Célja sokkal inkább egy olyan, következetes gondolatmenet és áttekintés kifejtése, mely magát a térségbeli biztonságpolitikai gondolkodást illetően nyújt releváns meglátásokat. Ezek a terület művelői számára régóta jól ismertek lehetnek, vagy legalábbis az itt szereplő formában könnyen felismerhetők lesznek. Az efféle alapvetéssel talán elő lehet mozdítani a kérdéssel kapcsolatban az önállóbb módon zajló stratégiai gondolkodást, és éppen ennek segítségével azonosíthatók konkrét és jelentőségteljes gyakorlati célok is.

A kérdés megfogalmazása

2011 és 2012 nyara között a Cseh Köztársaság tölti be a visegrádi négyek csoportjának soros elnökségét. Részben ennek előkészületeihez kapcsolódva a vezető térségbeli szellemi műhelyek és a cseh külügyminisztérium együttműködésében az „új típusú” biztonsági kihívásokkal foglalkozó, ezeket három panelben áttekintő konferenciára került sor Prágában, március végén. A napirenden szerepelt a terrorizmus, a szervezett bűnözés és a migráció. A terrorizmus tárgyalása kapcsán kialakuló konszenzus diplomatikusan kifejezéssel óvatosan optimistának nevezhető. Miközben a kialakult eszmecsere során terítékre került a visegrádi országok szerepvállalása Irakban, az al-Káida helyzete ma, valamint a jövőben esetlegesen elkövetkező gazdasági prosperitás következtében a visegrádi csoport országaiban is megnövekvő muszlim bevándorlás, azt a résztvevők egyike sem állította, hogy jelen pilla-

natban vagy a közeljövőben a V4 tagjai jelentős terrorfenyegetettségnek lennének kitéve.

Felvetődik tehát a kérdés, milyen gyakorlati hozadéka lehet a terrorizmuselhárítással, illetve a tágabb, terrorizmus elleni fellépéssel kapcsolatos közös gondolkodásnak a térségben élők számára?

A feltételezett válasz megfogalmazása

A visegrádi négyek egyaránt tagjai az Európai Uniónak és az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének, amelyek egymással jelentős átfedésben vannak, és mélyen integrálódott gazdasági és biztonsági közösséget alkotnak. Tagjaik számára a gazdasági jólétüket és biztonságukat érintő kihívásokkal kapcsolatban a lehetséges válaszok széles és egyre bővülő készletével szolgálnak. Igaz ez a terrorizmus területére is, ahol a kihívások egy része éppen az

imént említett integráció eredményeként áll elő paradox, nem jelentéktelen módon.

A személyek szabad áramlásának bővülésével kapcsolatos kihívásokat illetően a Schengeni Információs Rendszer és a Vízuminformációs Rendszer kínál többek között megoldást, de ezzel összefüggésben említhető a bűnüldözési hatóságok együttműködése is, akár a Prümi Konvenció részeként (operatív információk cseréje a Konvenció részesei között), akár attól függetlenül (például az Europol munkadossziéinak megosztásán keresztül). Hogy ezekkel kapcsolatban csak egy példát említsünk, ilyen a MUSTARD, mely kifejezetten a visegrádi térségben is aktív heroinkereskedő hálózatokkal, köztük török és albán szervezett bűnözői csoportokkal foglalkozik. Az Európai Elfogatóparancs intézménye (*European Arrest Warrant – EAW*) is hatékony eszköz a bűnüldözésben, és a közelmúltban ennek révén kerülhetett sor – a szlovákiai Legfelsőbb Bíróság döntése alapján – az egyes források által az Aranykéz utcai robbantással is összefüggésbe hozott Jozef Roháč kiadatására. A személyek szabad áramlása nem áll meg az Európai Unió, illetve a schengeni övezet határainál, és az EU következőképpen harmadik felekkel is (Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália stb.) fontos megállapodásokat kötött, például a légi utasforgalommal kapcsolatos adatok cseréjét illetően.

A fejlett, nyílt társadalmak és gazdaságok összetett rendszereinek sebezhetőségére és kölcsönös függőségére tekintettel az Európai Unió és a NATO részéről egyaránt figyelmet kap a kritikus infrastruktúra védelme az energetika, a közlekedés és egyéb ágazatok területén. Uniós keretek között létezik figyelmeztetőrendszer (*Critical Infrastructure Warning Information Network – CIWIN*), átfogó program a kritikus infrastruktúra védelmére (*European*

Programme for Critical Infrastructure Protection – EPCIP) és referenci hálózat az utóbbi hatékonyabb megvalósítása érdekében (*European Reference Network for Critical Infrastructure Protection – ERNCIP*). Az európai és transzatlanti együttműködés e rendszeréhez ráadásul az EU-n és a NATO-n kívüli államok is társulnak többé-kevésbé szoros együttműködésben, például Oroszország és Izrael.

A tágabb európai és transzatlanti térség kereskedelme erősen globalizálódott, gazdasága összekapcsolódó globális érték- és ellátási láncokra épül. Az EU ehhez kapcsolódóan részt vesz a SAFE szabványkeretrendszer alkalmazásának bevezetésében. Tekintettel arra, hogy Magyarország a schengeni övezet határországa, a rakományinformációk ilyen típusú cseréje nem jelentéktelen számára (és nem az Szlovákia vagy Lengyelország számára sem).

A visegrádi országok 2004-es csatlakozását illetően a régi tagállamokban aggodalom támadt a várható munkaerő-vándorlást illetően. Arra már kevesebb figyelmet irányult, hogy mindez a kelet-közép-európai térség országai számára is olyan nyitást jelent, amelynek hatása akár negatív értelemben is jelentkezhethet. Így például a nyugat-európai muszlim kisebbségek körében egy kis szegmensre ható radikalizációs folyamatok az itt élő, kis létszámú muszlim közösségekre is nagyobb hatást gyakorolhatnak. A német *Spiegel* 2010. április 5-én például azt jelentette, hogy a pakisztáni Vazírisztánba az elmúlt években kivándorolt, a nyugati demokráciákkal elégedetlen, azoknak hátat fordító iszlámisták némelyike Budapest–Isztambul vonalon utazott a dél-ázsiai térségbe. Ezt a hatást ráadásul olyan tényezők nagyítják fel adott esetben – például az európai multikulturalitás politikai kezelésének átalakulása –, melyekre a V4 semmilyen befolyással nem

bír. Következésképpen hasznos lehet akár a visegrádi országok számára is a radikalizálódással kapcsolatban megszerveződött uniós szakértői hálózaton (ENER) belül felhalmozódó tudás. Utóbbi egyben – általánosíthatóságának függvényében – akár a nem iszlámista indíttatású terrorizmussal kapcsolatban is szolgálhat tanulságokkal.

Az EU terrorizmusellenes stratégiájának négy eleme közül a legutolsó, a reagálás tekintetében is léteznek felhasználható eszközök. A közös válságkezelő intézkedések lehetősége mellett van együttműködés az áldozatok megsegítésében is, a Bizottság átfogó eszközrendszere erre is kiterjed. Érdemes ugyanakkor megjegyezni, hogy az uniós támogatással létrejött *European Network of the Victims of Terrorism* kötelékében nem található kelet-közép-európai tagszervezet: a tagság nagy részét francia, spanyol és brit szervezetek teszik ki – tekintettel éppen arra, hogy az érintett országokban a probléma más dimenziókban jelentkezik.

Eközben Afganisztánban tíz éve tart a fegyveres konfliktus kísérte államépítési folyamat. A V4 országai ebben részt vesznek, többek között a 2003 óta NATO-vezetésű ISAF-koalíció részeként, és ezen keresztül az ország stabilizálásához járulnak hozzá. Ezzel kapcsolatban nincsen egyébként elmélyült együttműködés a V4-ek között: a visegrádi országok nem közös művelési területen tevékenykednek. Egyfajta kivételként említhető annak a két szlovák katonatisztnek az esete, akik 2009-ben a magyar PRT kötelékében töltöttek el némi időt.

Amit tehát a terrorizmus elleni tágabb fellépés részeként tenni lehet, az a V4 országai számára a tágabb biztonsági és gazdasági közösségük tagjaként is lehetséges. Eközben egyrészt nem látszik világosan, hol kellene többet nyújtani, másfelől a

terrorizmus-elhárítással kapcsolatban nem is egyértelmű, hogy a több jobb lenne. Megalapozottan vélelmezett fenyegetettség hiányában a korlátozó–szigorító intézkedések társadalmi hasznossága megkérdőjelezhető. Számos elemzés kimutatta már, különféle módszerekkel, hogy a terrorizmus világviszonylatban is csekély egyéni kockázattal jár (egy számítás szerint például 1833-szor valószínűbb, hogy egy EU-állampolgár közlekedési balesetben veszíti életét, mint hogy terrorizmus áldozata lesz; 822-szer valószínűbb, hogy nem politikai gyilkosságé; illetve 33-szor valószínűbb, hogy agyhártyagyulladás miatt veszíti életét). Különösen fontos lehet ezt szem előtt tartani Európa nagy részén, és azon belül is a visegrádi csoport tagjaira vonatkozóan, amelyekre a cseh Miroslav Mareš a közelmúltban megjelent cikkének címében „terrorizmusmentes övezetként” utal.

A visegrádi négyek együttműködésével kapcsolatban már korábban is számos forrásból elhangzott olyan kritika, hogy ez ténylegesen *l'art pour l'art* formája az együttműködésnek, melyet csupán minimális kényszerűség diktál. Kézenfekvőnek tűnik a fentiek fényében ezt gondolni a V4-es formáció terrorizmussal kapcsolatos együttműködéséről is.

Elméleti megfontolások

A biztonsági elemzésben már széles körben tradicionálisnak mondható a „biztonsági komplexumok” fogalmának használata, és ez jól alkalmazható bizonyos, a terrorizmussal kapcsolatos összefüggések értelmezésére. Ezek kifejtése a V4 jelentéktelenségével kapcsolatos feltételezést látszólag megerősítheti.

A széles körben idézett Buzan, Waever, de Wilde szerzőhármás vezette be a biz-

tonsági komplexum megjelölést a biztonság területén jelentkező kölcsönös függőség sajátos eloszlására vonatkozóan, utalva annak globális egyenetlenségére, térségről térségre markánsan eltérő voltára. Biztonsági komplexumon olyan, többé-kevésbé körülhatárolható földrajzi egységet értünk, melyen belül a biztonsági elemzés adott mezőjében – akár a hagyományosan domináns katonai–magaspolitikai mezőben – a kölcsönös függőség mélyebbnek mutatkozik. Az így elkülönülő területen belül található államok jobban függenek egymástól, mint a térség határain belül található az azon kívül elhelyezkedőktől.

A biztonságikomplexum-elméletet azóta sok kritika érte. Többek között elavultnak is nevezték már területhez kötöttsége miatt, hiszen korunkban ballisztikus rakétákkal támadhatók célpontok akár több ezer kilométer távolságból, vagy éppenséggel terroriszervezetek is csapást mérhetnek célpontjukra ilyen messzeségből.

Egy korábbi munkámban erre tekintettel a fogalom kérdésspecifikus értelmezését javasoltam. Így többek között a terrorizmus kérdésével kapcsolatban is érdemes megvilágítani, mely földrajzi területek, milyen globális hálózatok esetében állapítható meg nagyobb mértékű kölcsönös biztonsági függés. Így tárhatók fel kifejezetten a terrorizmus fenyegetésével kapcsolatosan meghatározó biztonsági összefüggérendszer. Ezek leírása megkerülhetetlen feladat az elemzés számára, ha nem abból akarunk kiindulni, naivan, hogy az al-Káida és más terroriszervezetek jelentette fenyegetés a világon minden állam és minden ember számára azonos mértékű.

A terrorizmus határokon átnyúló összefüggérendszerének feltárása a terrorizmushoz kapcsolódó különféle *áramlások* érzékeny, folyamatkövető elemzésével jár. Kulcsfontosságú a terrorizmust (például a

tervezett támadásokat) elterelő hatásokat kiváltó tényezők felismerése. Nem csupán materiális természetű áramlásokat kell szem előtt tartani. A személyek, a fegyverek, a robbanóanyagok és a készpénz fizikai mozgása és mozgatása mellett a terrorizmus finanszírozásához kapcsolódó gazdasági tevékenységek, vagy például a tororzáshoz szükséges propaganda és kommunikáció és az előkészítéshez szükséges felderítési információk, vagy éppen a támadások elkövetéséhez szükséges ismeretek áramlásai a vizsgált összefüggérendszernek szerves részét képezik.

A biztonsági komplexumnak e reális tere mellett ugyanakkor adott egyfajta társadalmi tere is: a „biztonságiasítás” tere és komplexuma, vagyis lényegében a fenyegetést komolyan vevők, annak jelentőséget tulajdonítók köre. Utóbbinak a terrorizmus esetében részesei olyan országok is, mint például a visegrádi országok, melyek számos mérőszám tekintetében a tényleges biztonsági komplexumból kimaradni látszanának. Ennek dacára, egyfelől tudatos döntés révén lesznek mégis a biztonsági komplexum részesei, másfelől pedig a tágabb biztonsági közösségükhöz, illetve a jelentősebb fenyegetettségű országokhoz fűződő egyéb kötelékeken keresztül.

A stratégiai kihívást nemzetbiztonsági szempontból egy, a terrorizmuséhoz hasonló, jellemzően nem állami cselekvőkkel összefüggésben kialakuló biztonsági komplexum kezelésében az jelenti, hogy tudatos átformálása nehezebben vihető véghez. Az állami, illetve biztonsági közösségi politika beavatkozásai könnyen vezethetnek az elvártak ellentmondó eredményekhez, akár egyszerre kedvező és kedvezőtlen következményekhez is. Terelőhatások tekintetében például egy, az afganisztánihoz hasonló beavatkozás, melyben a visegrádi országok is részt vesznek,

egyszerre válthatja ki áramlások kioltását (az ideális esetben, például terroristák likvidálása és támadások megghiúsítása révén), új áramlások jelentkezését (például az afganisztáni műveletek kapcsán célponttá válhat egy ország), vagy éppen létező áramlások átirányítását, akár hárítás formájában is (így került számos német iszlámista a dzsihád résztvevőjeként Pakisztánba és Afganisztánba, ahol közülük sokan harcokban veszítették életüket). Érdekes példája ennek a jelenségnek a Sauerland-csoportként emlegetett német csoport, amelynek néhány tagja előbb Afganisztánban tette magát próbára, majd szervezetük (az Iszlám Dzsihád Szövetsége) tanácsára utóbb mégis németországi támadás szervezésébe fogtak, amire nehezen konkretizálható motiváció indította őket. (Egyfajta általános nyugatellenesség mellett utaltak például egy német állampolgár, Khalid el-Mászri tévedés folytán törént elfogására is Macedóniában, a CIA által, még 2003-ban.)

Korlátozott átértékelés: a terrorizmussal kapcsolatos társadalmi tapasztalatok

Magyarország terrorizmussal kapcsolatos tapasztalatainak áttekintése nem az al-Káida jelentőségére, hanem inkább a terrorizmuselhárítás automatikusan figyelembe nem vett terepeire irányítja a figyelmet. Egyaránt szükséges figyelembe venni Magyarországon magyar állampolgárok, és ugyanitt a külföldi célpontok elleni, illetve a külföldön magyar állampolgárokat érő támadásokat.

A hazai területen magyarokat ért támadások között négy különböző, speciális kategória előfordulását figyelhetjük meg. Az 1998-as robbantássorozat esetében,

melynek részeként az Aranykéz utcában járműbe rejtett szerkezet robbant fel, a regionális alvilág játszott meghatározó szerepet. 2003. augusztus 25-én, a 6-os villamon egy házi készítésű robbanószerkezet lépett működésbe fel rossz időzítéssel az elkövető által viselt hátizsákban, másoknak is sérüléseket okozva: ez az eset egy „magányos farkas” tette volt. A román ellen elkövetett 2008–2009-es gyilkosságsorozat mögött álló csoport gondosan kidolgozott, a média és a közbeszéd befolyásolására, illetve a társadalmi együttélés aláásására irányult akciói kimerítik a rasszista indíttatású terrorizmus fogalmát. A Magyarok nyilai csoportot érintő ügyben, melynek bírósági tárgyalása jelenleg zajlik, a szélsőséges nacionalista indíttatás játszott meghatározó szerepet, illetve a mindennapi politika befolyásolására tett tudatos kísérlet. Legalább az utóbbi három esetben tehát mindenképpen „hazai közegben érlelődött” terrorizmussal van dolgunk.

Magyarország területén ugyanakkor nem csupán a magyar állampolgárokat szükséges megvédeni. 1987-ben kolumbiai szervezett bűnözői csoportok kíséreltek meg merényletet Enrique Parejo Gonzalez nagykövet ellen. 1991. december 16-án pedig az ASALA örmény terrorszervezet próbált meg végezni a magyarországi török nagykövettel, a budai Naphegy oldalát választva rajtaütése helyéül. Mindössze hét nappal később a Szovjetunióból kivándorló zsidó emigránsokat szállító busz utasait érte támadás egy *ad hoc*, erre a célra szerveződött, palesztin és német kötődésű tagokból álló csoport által: gépjárműbe rejtett robbanószerkezet lépett működésbe a ferihegyi repülőtérre vezető út mellett, a buszt kísérő rendőrautóban helyet foglaló rendőröknek okozva a legsúlyosabb sérüléseket. A hazánkban lehetségesként felmerülő külföldi célpontok védelme is

szükséges tehát, és ennek részeként 1998 – az al-Káida kenyai és tanzániai támadásai – óta kiemelt védelmet kap az amerikai nagykövetség. Az 1991–1997-es időszakot, majd ezt követően rövidebb periódusokat követően 2001. szeptember 11. óta pedig folyamatosan ilyen védelemben részesül az izraeli nagykövetség is.

A magyar állampolgárok védelme eközben nem csak hazai területen szükséges, és ezzel kapcsolatban számos példát kiemelek az alábbiakban ennek hangsúlyozása végett. Az ilyen típusú áttekintés a témáról szóló beszámolókból – így például Miroslav Mareš már említett, egyébként kiváló cikkében – jellemzően elmarad.

A magyar társadalmat a – még kedvezőtlen gazdasági körülmények között is – fokozottan érintő transznacionalizálódás két következményének teszi ki. A külföldön nagyszámú áldozatot követelő, kiemelke-

dően súlyos merényletek áldozatai között könnyen lehetnek utazó vagy éppen külföldön tanuló vagy dolgozó magyar állampolgárok is. Ugyanakkor a világban történő kisebb incidenseknek némelyike is egyfajta törvényszerűséggel vezet magyar áldozatokhoz. Mindez azt mutatja, hogy közvetlen fenyegetettség tekintetében sem függetleníthetjük magunkat a tágabb biztonsági közösségünk helyzetét meghatározó kontextustól.

Hasonlók figyelhetők meg a V4 többi országa esetében is. A hidegháborús „speciális” kapcsolatok Lengyelországban és Csehszlovákiában is jelentőséget kaptak. Előbbi esetében Abu Daúd palesztin vezetőt kísérelték meg likvidálni a riválisai 1981-ben. Prágában pedig egy palesztin frakció az Izrael elleni Davis-kupamérkőzés helyszínén hajtott volna végre merényletet, 1987-ben. A két eset világosan jelzi, hogy a terrorizmuselhárítás szempontjából a hazai területen sebezhetővé váló külföldi célpontok védelme is alapvető kihívás.

A térség általános jellemzőit tekintetbe véve elmondható, hogy a régióbeli országok etnikai sokszínűsége és az ezzel kapcsolatos történelmi örökség is bír valamennyi jelentőséggel. A terrorizmus megvalósításának legalább egy kezdetleges fokáig eljutottak a múltban sziléziai, moráviai, romaellenes, csehellenes és antiszemita csoportok is – mindez némiképpen meg is nehezíti a visegrádi keretek közötti együttgondolkodást, mivel bizonyos incidensek említése feszültséget is szülhet, vagy politikai értelemben kellemetlen lehet. Részben ez magyarázza, hogy a térség országainak tulajdonképpen kényelmesebb az al-Káida jelentette fenyegetést tárgyalni – miközben Lengyelország esetében ezt tényleges tapasztalatok is igazolhatóvá teszik.

Magyarokat ért terrortámadások külföldön.

1985. december 27-én, a schwechati repülőtéren Szegedi Molnár Géza színész is az Abu Nidal csoport által elkövetett merénylet áldozata lett – lövést kapott, és lebénult. Az esetet súlyosbítja, hogy az elkövetők egy része Magyarországon át utazott a támadás helyszínére. 2000. augusztus 12-én a kasmíri Sztinagarban egy indiai katonai járműoszlop ellen elhajított gránát robbanása sebesített meg két magyar állampolgárt, egy anyát és lányát. 2005. július 7-én Londonban egy ott dolgozó magyar állampolgár is megsérült a Tube elleni támadásban. 2006. április 24-én az egyiptomi Dahabban magyar turisták lettek egy szálloda elleni robbantásos merénylet áldozatai. Ugyanezen évben, június 26-án kurd szélsőségesek támadásának voltak magyar áldozatai a törökországi Manavgatívesésnél. 2007. január 24-én Bagdad Jarmúk kerületében egy civil járműoszlop elleni támadásban veszítette életét egy biztonsági vállalat magyar alkalmazottja. Végül pedig a 2011. január 14-én, a moszkvai Domogyedovó repülőtéren történt robbantásnak is volt egy magyar halottja.

Ez lehet a közös nevező azoknak az intézkedéseknek és együttműködéseknek a megvalósításához, melyek a V4 számára életető közeget jelentő mélyebb integrációk részeként ténylegesen szükségesek. Így például a mások biztonságát szem előtt tartó, vagy biztonságiközösség-orientált intézkedésekhez, melyek arra irányulnak, hogy más országok számára a V4-ek területén ne keletkezzen fenyegetés, illetve hogy ne kínáljunk terroristacsoportok számára kedvező lehetőségeket tevékenységük logisztikai támogatásához. A múltban ez sajnos már bekövetkezett. Találkozók, beszerzések lebonyolításához, vagy éppen jövedelemszerzés céljából megjelent a V4 térségében a Real IRA, a török PKK, a palesztin Hamász, az algériai GIA, a japán Aum Sinrikyo és más szervezetek is.

Az 1990-es évek óta sok tekintetben javult a helyzet. A térség országainak kapcsolatrendszere mára átalakult, gazdaságuk átstrukturálódott és a Nyugatéval integrálódott, illetve lezajlott jelentős mértékű jogharmonizáció, eltüntetve a szabályozási kiskapukat például a fegyverkereskedelemmel kapcsolatosan. Ezek a kiskapuk a hidegháború idején jelentős fegyvergyártói kapacitásokkal bírt Lengyelországban és másutt is, például a Cseh Köztársaságban, számos kétes ügylethez vezettek. Időközben ezek a kiskapuk viszont bezártak – például Szlovákia is felhagyott korábbi megengedő hozzáállásával a reexportálás szabályozásával kapcsolatban.

A térségben ugyanakkor továbbra sem minden tekintetben megnyugtató a helyzet, többek között a szervezett bűnözésre, így például a balkáni és a posztszovjet útvonalak felől áthaladó kábítószer-forgalomra, illetve az embercsempészésre tekintettel sem. Románia nemrégén, április végén adott ki az Egyesült Államoknak két amerikai állampolgárt, akik Romániában

Visegrádi országok állampolgárait külföldön ért támadások – néhány példa. A 2001. szeptember 11-i támadásokban hat lengyel állampolgár vesztette életét; visegrádi országokból származók rajtuk kívül nem voltak az áldozatok között. Ezt követően a 2002. október 12-i bali merényletben is volt lengyel áldozat, a 2004. március 11-i madridi merényleteknek pedig négy lengyel halottja volt. Még ugyanezen év tavaszán, május 7-én egy jól előkészített rajtaütésben iraki gerillák végeztek Waldemar Milewicz lengyel haditudósítóval, algériai származású, de szintén lengyel állampolgár kollégájával, Mounir Boumranéval, operatőrük, Jerzy Ernst megsebesült. 2009 februárjában pakisztáni tálib fogva tartói végeztek Piotr Stańczak lengyel geológussal. Mint ebből látható, Lengyelország tapasztalata némiképp eltér a térségre jellemző mintától, és nagyobb hatással lehetett a lengyel közbeszédre egy sor, iszlámista indíttatású terrorizmushoz kötődő incidens – sőt ezek némelyikének kifejezetten traumatikus hatása volt.

2005. július 23-án az egyiptomi Sarm el-Sejken történt támadássorozat; ennek egy cseh állampolgár esett áldozatul. Az iszlámábádi Marriott Hotel elleni 2008. szeptemberi támadásban életét veszítette Ivo Žiárek cseh nagykövet. Zuzana Fialová szlovák színésznő és rajta kívül még egy szlovák állampolgár pedig a domogyedovói repülőtéren elleni támadás sérültjei között volt 2011 januárjában.

hordozható légvédelmi rendszerekhez (Man-Portable Air Defense Systems – MANPAD) próbáltak hozzájutni. Ezeket afganisztáni klienseknek, vélhetően a táliboknak adták volna tovább. Ilyen eszközök miatt a V4-ek területén található egyes célpontok is veszélybe kerülhetnek, így például a pápai repülőter. Románia schengeni csatlakozását követően egy hasonló eset előfordulása fokozhatja ezt a kockázatot.

Ugyanakkor a biztonságiközösség-orientáltság a fellépésben azt diktálja, hogy a terroristagyanús személyek pusztá áthaladását is akadályoznunk kell területünkön. Ezzel kapcsolatban ugyancsak friss fejle-

ményként jelent illusztrációt, hogy április 30-án a szerbiai rendőrség a „török” (ténylegesen kurd) Heszbolláh csoport egy tagját fogta el a horgosi határátkelőnél, még mielőtt az illető Magyarország területére lépett volna.

Lehetőségek: a kevesebb több és jobb

A lehetőségek firtatása ezek után oly módon lehetséges, ha egyszerre számolunk azzal, hogy a térséget terrorizmusmentesnek vélni tévképzet, és hogy az együttműködés „V4-esítése” sok szempontból nem praktikus.

Általános akadályt jelent az utóbbi vonatkozásában, hogy például a hírszerzési információk cseréjében a bizalom hiánya a V4-eket is hátráltatja az eredményes fellépésben. Éppen ugyanúgy, ahogyan ez más EU-s tagállamok vagy éppen az egyes országok titkosszolgálatainak a viszonyáról is elmondható. A terrorizmussal kapcsolatos fenyegetettségérzet – sőt egyben maga a fenyegetés is – gyenge ahhoz, hogy ezekre alapozva induljon be mélyebb együttműködés. A ténylegesen felmerülő kihívások kezeléséhez pedig a V4-es és más keretek között is jellemzően *ad hoc*, specifikus információkereslet és -kínálat merülhet fel, melyet nem célszerű előre valamiféle karámok közé terelni. Nem érdemes például az értesítés elsődleges (ebb) köreit előre kijelölni.

Az együttműködésnek ebben a tekintetben rugalmasan és gyorsan kell megvalósulnia, és erre példa lehet akár a magyar Terror-elhárítási Központ (TEK) részvételével 2010 ősze óta lezajlott két művelet: a Dárfúrban elrabolt Papp István szabadon engedésének biztosítására irányuló szudáni fellépés, illetve a Líbiában rekedt ma-

gyar állampolgárok kirepítése Tripoliból a Malév gépének fedélzetén, február végén. Mindkét esetben egyfajta főszerepet kapott a TEK. Ez abból a szempontból általános jelentőséggel bír, hogy ennek a központnak a létrehozására többek között éppen a hírszerzési/elemzési fúziós központok kialakítására irányuló trend részeként került sor. Az ilyen központok megkönnyíthetik a koordinációt és az információcsere-t. Ennek nagy jelentősége van az EU-s vagy tágabb keretek között is működő hírszerzési fórumok esetében, mint amilyen a minősített információcsere német adó Berni Klub (többek között). Ugyanakkor a TEK ténylegesen sokszereplős koordináció résztvevője volt mindkét esetben. A partnerek között ott találunk nemzetközi szervezeteket (ENSZ, EU), más kormányzati szerveket (Külgügyminisztérium), titkosszolgálatokat, így vélhetően más országokbeli is, sőt még nem kormányzati, nonprofit és profitorientált szervezeteket is (AHU, Radio Dabanga, Baptista Szeretetszolgálat, Malév).

Fontos tehát a politikai kontroll mellett az, hogy a politika ne képezze akadályát a gyors és rugalmas együttműködésnek, és ehhez nem a felülről lefelé diktált együttműködés, például valamiféle V4-es „mini Berni Klub” kialakítása a praktikus. A politika által kijelölt biztonsági közösségi határok között egyfajta hálózatpluralizmusnak kell érvényesülnie, ahol nem feltétlenül oszt meg mindenki mindent mindenkivel, de az információ áramlása ettől még szükség szerint megtörténhet.

A szakirodalomból ismert terelőhatásra tekintettel a visegrádi országok számára jelentős ugyanakkor a terrorizmuselhárítással kapcsolatos legjobb gyakorlatok cseréje, koordinálása és a szükség szerinti információcsere, mivel sok tekintetben hasonló profilú országokról van szó. Ilyen

országok esetében fontos, hogy lehetőleg semmilyen területen ne legyenek egymáshoz képest könnyen sebezhetőek. A TEK parancsnoka, Hajdú István dandártábornok lényegében ezzel számolva nyilatkozta maga is a sajtónak, hogy „a terroristák előbb-utóbb könnyebb célpontokat keresnek (...) [mivel] a terroristák első számú célpontjainak számító országokba az utóbbi időben egyre nehezebben jutnak be a terrorszervezetek tagjai, nehezebb pénzt mosatni, akciót előkészíteni és végrehajtani”. Ennek megfelelően a határőrizet területéről is ismert „kompenzáló és kiegyenlítő intézkedésekre” lehet szükség. További terepe lehet közös célok elérésének a nem schengeni, sőt nem is EU-tagországokkal folytatott együttműködés,

így például valamiféle V4-es részvétel a határellenőrzés területén Magyarország, Ausztria és Szerbia között már zajló együttműködésben. Harmadik országokkal együtt a V4-ből – például észak-afrikai és közel-keleti – turistaközpontokba látogató állampolgárok védelmére is érdemes lehet figyelmet fordítani, elsősorban *ad hoc* információcsere révén.

Mindebből azonban nem következik, hogy az általában mellőzött V4-es keretben lenne célszerű fellépni olyasmire, amivel sokszor csak azért foglalkozunk hivatalos szinten, mert másutt is ez a jellemző. Nem az a cél, hogy egyfajta kollektív, intézményesített tautológia részévé váljunk. Ezt elkerülve tehetünk többet az ügy érdekében. ■

Források

- Bureš, Oldžich: Perceptions of the Terrorist Threat among EU Member States. *Central European Journal of International & Security Studies*, May 2010, Vol. 4, Issue 1, 51–80. o.
- Mareš, Miroslav: Terrorism-Free Zone in East Central Europe? Strategic Environment, Risk Tendencies, and Causes of Limited Terrorist Activities in the Visegrad Group Countries. *Terrorism and Political Violence*, Vol. 23, No. 2, 233–253. o.
- „Az EU terrorizmusellenes politikája: A legfontosabb eredmények és a jövőbeni kihívások.” *Nemzet és Biztonság*, 2010. 7. szám, 3–14. o.